

HOE STERK IS DE EENZAME SCHAATSER
OP ZOEK NAAR HET MYSTERIE HANS VAN HELDEN

Erik Dijkstra

Hoe sterk is de eenzame schaatser

OP ZOEK NAAR HET MYSTERIE
HANS VAN HELDEN

Uitgeverij Carrera, Amsterdam 2015

© Erik Dijkstra, 2015

© Uitgeverij Carrera, Amsterdam 2015

Omslagontwerp: Pankra, Den Haag

Omslagbeeld: © Nationaal Archief 2.24.01.05, 928-4388,

licentie CC-BY-SA 3.0 NL

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

Auteursfoto: © Frank Ruiter

ISBN 9789048826742

ISBN 9789048826759 (e-book)

NUR 400

www.uitgeverijcarrera.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Carrera is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

- Woord vooraf – De lul van Hans van Helden 7
- Proloog – Een geestverschijning in Thialf 11
1. De Brabantse boerenzoon uit Almkerk 17
  2. Anton Verhoeven en de droom van de Elfstedentocht 34
    3. Op zoek naar Hans van Helden (1) 44
      4. Schaatser, en geen boer 53
      5. Er staat een paard in de caravan 68
  6. Intermezzo – Je moet niet zoeken naar iemand die niet gevonden wil worden 81
  7. De beste schaatser van de wereld wint niet altijd (1) – De Olympische Spelen van 1976 87
  8. De beste schaatser van de wereld wint niet altijd (2) – Het WK van 1976 97
    9. Op zoek naar Hans van Helden (2) 105
  10. Intermezzo – Het verhaal van Jan de Vries (en waarom hij Hans van Helden een waardeloze lul vindt) 111
  11. De schaatser, zijn mecenas en de verwijdering uit de kernploeg 121
    12. Rini Wagtmans, beschermheilige van gevallen sporters 138
  13. Johan Derksen, de zusjes Doodhagen en de Franse bruiloft van Hans van Helden 148

- 14. Revanche op Nederland 156
- 15. Op zoek naar Hans van Helden (3) 164
- 16. Hans van Helden blijft altijd bestaan (en rijdt eindelijk een
Elfstedentocht, maar wel een maand te vroeg) 173
- 17. De anonieme jaren 181
- 18. Op zoek naar Hans van Helden (slot) 188

Epiloog 203

Bronnen 205

WOORD VOORAF

—

DE LUL VAN HANS VAN HELDEN

Hans van Helden is de mooiste schaatser aller tijden. Dat is wat anders dan de beste. Hij had ook de beste ooit kunnen zijn, maar dan had er een andere kop op moeten zitten. Hans van Helden was namelijk de mooiste schaatser met het moeilijkste karakter.

Toen ik met dit project begon kreeg ik voortdurend opmerkingen als: ‘Hans van Helden? Dat is toch die gekke schaatser?’; ‘Die kwam toch voor Frankrijk uit?’; ‘Hij schold je al verrot als je een foto van hem probeerde te maken’; ‘Die wil niemand meer spreken, hij heeft weleens een journalist bij de deur weggeschopt’; ‘Hij woonde toch in een caravan?’; ‘Waarom wil je in godsnaam aandacht besteden aan zo’n rare gast?’

Ik merkte dat ik het steeds wilde opnemen voor Van Helden. Altijd voor de outsider. Veel sporters zijn tegenwoordig volledig ingekapseld door mediatraining, sponsorbelangen en andere oninteressante zaken. Sportlieden durven daardoor vaak niet meer te zeggen wat ze echt denken. Of ze hebben überhaupt geen afwijkende gedachten. Sommige topsporters denken helemaal niet meer.

Hans van Helden werd nooit geremd door dat soort dingen. Toen mijn moeder vroeg waarom ik een boek over hem wilde schrijven, lepelde ik een van de talloze anekdotes over Van Helden op. Door haar reactie wist ik het zeker: prima onderwerp.

Midden jaren zeventig was Hans van Helden de beste schaatser van de wereld. Hij stond op de eerste plaats van de zogenaamde Adelskalender, een allroundranglijst van de beste schaatsers aller tijden. Door de toegenomen specialisatie stelt die lijst tegenwoordig niet meer zoveel voor, maar toen betekende de eerste plek nog echt iets: dat je gewoonweg de beste schaatser was die ooit geleefd had. Hans van Helden stond ruim een jaar bovenaan. Pas begin jaren negentig lukte het een volgende Nederlander om die plaats te bereiken: Falko Zandstra.

Op het hoogtepunt van zijn macht besloot Van Helden mee te doen aan het WK sprint. Zeer ongebruikelijk in die tijd voor een allrounder, maar ook wel weer passend bij de altijd verrassende Van Helden.

Het WK sprint van 1976 werd georganiseerd in West-Berlijn. Om daar te komen moest je toen dwars door de Oost-Duitse heilstaat, de Duitse Democratische Republiek. Het is de tijd van de Muur en de Vopo's bij de grens. In een verhaal over een bijzondere sporter zou je nu verwachten dat de hoofdpersoon op weg gaat en na een moeilijke tocht tegen alle verwachtingen in de titel pakt. Maar dat is te gewoon voor het leven van Hans van Helden.

Van Helden gaat ook op weg, samen met zijn begeleider Johan van den Heuvel. Deze Eindhovenaar, een schaatsstatisticus, dronk bier als water en was de J. Kessels-achtige metgezel van de schaatser. Ze komen bij de Oost-Duitse grens en Van Helden laat zijn paspoort zien. De grenswachten constateren dat zijn pasfoto hopeloos gedateerd is en niet langer lijkt op de man die voor hen staat. De schaatser wordt gesommeerd ter plekke een nieuwe foto te maken. Boos verdwijnt hij in een fotohokje. Hij gaat op het stalen krukje staan en keert terug met een foto van zijn lul. Keurig ingeplakt. De grenswacht in kwestie is

woedend. De reactie van Van Helden is laconiek: 'Ja, wie weet hoeveel mensen zo iemand wel niet heeft neergeschoten.' Iemand die zoiets doet verdient een boek. En dat hij niet wordt vergeten.

Uiteindelijk wordt Van Helden trouwens kort vastgezet en mag daarna zijn weg vervolgen. Het WK sprint bestaat uit tweemaal een 500 meter en tweemaal een 1000 meter. De allrounder Hans van Helden wordt vierde in het algemeen klassement en wint beide keren de 1000 meter. En dat is ook best bijzonder.

PROLOOG

—

EEN GEESTVERSCHIJNING IN THIALF

Op 29 december van het jaar onzes Heeren 2014 heb ik Hans van Helden ontdekt. Die dag loop ik met mijn collega Frank Evenblij door schaatsstadion Thialf. We zijn op dat moment zestien dagen onafgebroken aan het werk geweest voor ons prachtprogramma *Bureau Sport*. Voor de opnames zijn we in Zweden, Noorwegen, Oostenrijk en Zwitserland geweest, we hebben op skischansen gestaan, zijn van zwarte pistes af gelopen en zijn voortgetrokken door sleehonden. En ik ben er eerlijk gezegd wel klaar mee. Ik wil naar huis.

De laatste opname maken we op de parkeerplaats van de ijs-tempel: een interview met de kleurrijke schaatstrainer Jillert Anema. Het interview heeft de vorm van een verhoor en we voelen Anema in een originele arrestatiewagen aan de tand. Na het interview nemen we zoals altijd een intro op waarin we als ‘rechercheurs’ met een compositietekening van de ‘verdachte’ voorbijgangers en omwonenden vragen of ze ‘deze man wellicht herkennen’. Leuke vorm, maar ik ben nu gewoon moe en wil alles snel op de band slingeren. Met de tekening van Anema in mijn hand vraag ik de vriendelijke dame van de kantine of deze man ‘weleens over de erwtensoep klaagt’.

Verderop zit een groepje oudere mannen aan de koffie. Oude schaatsers van enig niveau. Dat zie ik meteen aan de mutsen en kleding die ze bij zich hebben. Met verschoten sponsornamen van bedrijven die al lang niet meer bestaan. Spullen die je in

een hippe winkel vintage zou noemen maar die deze mannen gewoon al dertig jaar dragen. Met een luid ‘*Bureau Sport*, kennen jullie deze man?’ onderbreek ik hun gesprek. Onbeleefd, jazeker, maar we maken televisie, mensen.

‘Anema, ik heb hem jaren getraind. Is een pupil van mij geweest,’ antwoordt een rijzige zestiger met een spierwitte haardos. Mooi type, denk ik nog.

‘Maar weet je ook wie dit hier naast mij is, meneer Bureau Sport?’

Hij wijst op een even oude man die een beetje ineengedoken onder een geelrode muts zit. Eind zestig. Vaal trainingspak. Grote neus. Grijs haar, strak samengebonden in een staartje. Atypisch voor een Nederlander, zo’n staartje, eerder Frans. Hij draait zijn rug nu een beetje naar de camera. Kijkt niet op of om. Zijn buurman neemt het woord weer.

‘Kijk eens even goed, dit is een legendarische figuur, jarenlang de beste schaatser ter wereld geweest.’

Er is een reden waarom ik graag spelletjes speel. Omdat ik goed ben ik het oplepelen van feiten en antwoorden. (Ooit werd ik tweede in het tv-programma *De Slimste Mens*. Ik miste de overwinning door een kolossale blunder, iets waar ik nog lang zwetend van wakker ben geworden.) In mijn hoofd kan in hoog tempo iets worden opgezocht en vaak komt er dan een antwoord uit.

Ik denk na en zoek, en kijk de man nog eens aan. Schaatser. Flinke neus. Smalle oogjes. Schuw. Er komt een antwoord.

‘Bent u Hans van Helden?’

Hans van Helden zegt niets maar ik weet dat ik het goed heb. Daar heb ik de enthousiaste reacties van zijn tafelgenoten niet eens voor nodig.

‘Hoe is het met u, meneer Van Helden?’

Hans van Helden baalt dat ik hem herken. En hij houdt zich een beetje van de domme. Een truc die hij, zo leer ik later, veel-

vuldig toepast in zijn leven. ‘Mag ik u een hand geven, meneer Van Helden?’

‘Ik eh, ik weet niet precies wat de bedoeling is,’ acteert hij tot hilariteit van zijn tafelgenoten.

‘Het laatste wat ik van u hoorde was dat u in Frankrijk woonde,’ zeg ik.

‘Ja, maar er zijn treinen, er zijn auto’s en er zijn fietsen. Ik ben met de fiets vanuit Frankrijk gekomen, tijdje geleden al weer.’ Weer gelach. Het liefst wil ik ter plekke een gesprek opnemen. Daar voelt hij niet veel voor.

‘Bent u voor langere tijd terug in Nederland?’

‘Ik ben op vakantie. Dat zijn we allemaal.’ Mijn vragen smoren in een homerisch gelach en ik voel dat ik een beetje voor lul wordt gezet door een cultfiguur uit een andere tijd.

Omdat Van Helden verder niks wil zeggen bedenik ik een oplossing: ‘Denkt u er even rustig over na, dan komen we over vijf minuten weer terug,’ zeg ik zo beheerst mogelijk.

Buiten de kantine schreeuw ik het uit. Frank heeft ook door dat er wat bijzonders gebeurt en tovert Van Heldens Wikipediapagina op zijn telefoon tevoorschijn.

‘Stilistisch onovertroffen! Enfant terrible! Geneutraliseerd tot Fransman, kwam tot zijn veertigste nog op internationale toernooien uit! Hij trainde met een parachute achter zich aan! Leeft al jaren een teruggetrokken bestaan!’

Na drie minuten houd ik het niet langer en roep ik dat we terug moeten. Weer in de kantine: Hans van Helden weg. Panniek. ‘Daar buiten loopt-ie!’ roept Frank en nu zitten we echt in een B-film. Ik ren naar buiten en haal Van Helden in.

‘Mag ik u nog wat vragen? Ik vind het zo bijzonder dat ik u weer eens zie hier, ik dacht dat u in Frankrijk woonde.’ Opgewonden praat ik door maar hij zegt helemaal niks meer. En hij stopt ook niet met lopen. Ik roep nog wat onzinnige vragen en besef dat het allemaal niks uithaalt. Hans van Helden heeft geen

zin in mij. Ik stop en kijk hem na. Hij stapt aan het einde van de parkeerplaats in een onduidelijke auto en rijdt weg.

Als ik terugkom bij het groepje schuif ik teleurgesteld aan. Ik bied de mannen koffie aan ‘namens de Publieke Omroep’ en blijf zeker twee uur hangen. De zilvergrijze haardos die mij aansprak blijkt Marten Hoekstra te heten en was een van de eerste sprinters van Nederland. En jarenlang goed bevriend met Van Helden. En Jappie van Dijk zit erbij. Ook een voormalige topper en ook nog een blauwe maandag trainer van Van Helden geweest. Ze hebben hem allemaal in geen jaren gezien. Eigenlijk zijn ze net zo verbaasd als ik. Zij dachten ook dat Hans van Helden diep in Frankrijk woonde en niks meer met Nederland te maken wilde hebben. Ze vertellen eindeloos over hem, de kleurrijkste schaatser die Nederland ooit gekend heeft. Over zijn grillige karakter en de volmaakte techniek. (‘Hans stond net een handvol ronden op het ijs en hij kan het nog steeds, hoor. Heel bijzonder om te zien.’) De talloze ruzies. Bewonderd en gehaat.

Ik hoor zelf bij de bewonderaars. De belachelijk lange carrière van Hans van Helden heeft me altijd gefascineerd. Eind jaren zestig schaatste hij op natuurijs tegen Elfstedentochtwinnaar Jeen van den Berg, aan het eind van zijn loopbaan stond hij in dezelfde schaatshal als Yvonne van Gennip. Op oude beelden kun je die mooie schaatstechniek van hem heel goed zien. Dat een schaatser zijn stijl bijna nog belangrijker vindt dan zijn tijden vind ik prachtig. Maar waarom leeft hij teruggetrokken in Frankrijk? De hele figuur Hans van Helden is met een waas van mystiek omgeven. Het is heerlijk om nu van een stel oudere collega’s nog meer details te horen.

Ze vertellen hoe hij voor het eerst in Thialf kwam trainen. ‘Hij droeg nog klompen en had een overall aan. Hij kwam zo van de boerderij!’ En dat Hans van Helden daarna jarenlang in een caravan woonde. (‘Die wagen stond hier vlakbij, pal naast

Thialf.'). Dat hij eigenlijk veel meer EK's, WK's en olympische medailles had moeten winnen omdat hij zo ongelofelijk goed was. Hoe hij later voor Frankrijk uitkwam, het land van zijn tweede vrouw, en toen op zijn zesendertigste nog bijna een medaille won op de Spelen in Sarajevo.

Dat hij geen rekeningen heeft, geen bankpassen, alleen constant geld gebruikt. Dat hij zowel in Heerenveen als in Frankrijk nieuwsgierige journalisten wegjaagt en nergens meer aan mee wil werken. Dat hij een zwervend bestaan zou leiden. En dat ze vinden dat hij er nu een tikkeltje verlopen uitzag.

Dat ze hem allemaal kennen en dat niemand hem echt begrijpt. Maar over één ding raken ze niet uitgepraat: Hans van Helden is terug in Nederland.

En ik ga hem opzoeken.

DE BRABANTSE BOERENZOON UIT ALMKERK

Op een heel koude dag ergens begin maart rijd ik vanuit Amsterdam naar Almkerk. Een piepklein dorpje in Brabant. Altijd als ik in Brabant kom moet ik denken aan de woorden van mijn vader: 'Brabant, dat is strontlucht en populieren.' De populieren staan hier inderdaad eindeloos langs de weg, jammer genoeg ruikt het hier niet naar stront – mijn vader leeft niet meer en daarom vind ik het altijd fijn als hij postuum ergens gelijk in krijgt.

Je hoeft trouwens niet zo diep in Brabant te verdwijnen om Almkerk te bereiken. Het ligt bovenin, aan de rand van de Biesbosch.

Hier is Hans van Helden dus op 27 april 1948 geboren. Hij is de zoon van Kuin van Helden en Corrie van Herwijnen. Een gezin van zes kinderen, drie jongens en drie meiden. Hans is de op een na oudste. Ze wonen op de boerderij Op 't Hoog, een bekende boerenhoeve in deze contreien. Het is een uiterst religieus gezin. Toen Hans van Helden begin jaren zeventig doorbrak als schaatser gaf hij nog wel interviews. Vrij vaak zelfs, de media waren dol op de 'ongecomplieerde Brabantse boerenzoon die geen blad voor de mond neemt'.

In enkele van die artikelen vertelt hij wat meer over zijn achtergrond. Elke dag als hij met zijn broers en zusjes naar school loopt, komen ze langs twee kerken. Een protestantse en een

katholieke. Naar de ene gaat de familie Van Helden. Bij het zien van de andere denkt Hans altijd: god, wat erg voor die kinderen. Die gaan straks allemaal naar de hel.

Zelf gaat hij niet graag naar school. Hij helpt mee op de boerderij van zijn ouders. Pakt zijn fiets en gaat eropuit. De natuur in.

Ik ga vandaag op bezoek bij Hans' broer Kuin. Die is vernoemd naar zijn vader en woont volgens mij nog steeds op de ouderlijke boerderij. Ik vind het zo'n mooie naam dat ik hem gewoon nog een keer noteer: Kuin. Op goed geluk belde ik hem op en kreeg hem vrijwel direct aan de lijn. Prachtig Brabants accent. O Heer, wat er ook gebeurt, laat de accenten en dialecten nooit uit Nederland verdwijnen.

Jazeker, hij is Kuin van Helden, zei hij, de broer van de bekende schaatser Hans van Helden. En hij woont inderdaad nog steeds op de boerderij. Niet alleen, samen met zijn moeder Corrie, eenennegentig jaar.

'Die heeft haar hele leven op één plek gewoond, waar vind je dat nog in Nederland?'

Nergens, denk ik, en in gedachten zit ik al op de koffie. Maar Kuin heeft geen zin in bezoek en houdt aanvankelijk de boot een beetje af.

'De laatste keer dat ik over Hans sprak was met mensen van *Andere Tijden Sport*. Ik zou Hans namens hen vragen of hij mee wilde doen aan een uitzending over hem en daar is Hans toen vreselijk boos over geweest. Waar bemoei jij je verdorie mee? schreeuwde hij door de telefoon.'

Het mysterie groeit en ik dring een beetje aan. Ik laat merken dat ik zijn broer een bijzondere man vind. Dat ik hem onlangs tegen ben gekomen in Thialf en dat ik me in hem wil verdiepen. Dat ik het echte verhaal wil schrijven over de bijzonderste schaatser die Nederland ooit heeft gekend. En dat ik

heel benieuwd ben naar de ouderlijke boerderij. Ondertussen kijk ik mijn vriendin aan, die haar hoofd afwendt. ‘Nee’ bestaat niet voor televisiemensen. Rotvolk eigenlijk. Toch heb ik succes. Goddank mag ik langskomen bij Kuin van Helden. Niet te lang en na de middag. Dan is het grootste deel van het boerenwerk gedaan.

Almkerk – ik heb natuurlijk een beetje onderzoek gedaan om geen pleefiguur te slaan bij de familie – is een protestants dorpje in Brabant. Daar zijn er niet veel van, het grootste deel is katholiek. Omdat ik veel te vroeg ben besluit ik eerst een beetje rond te kijken in het dorp zelf. Dat valt nogal tegen. Het grootste deel van Almkerk lijkt op een jarenzeventignieuwbouwwijk. ‘Veel jarenzeventigbouw,’ noteer ik in een schriftje dat ik speciaal voor deze exercitie heb aangeschaft. Daar ben ik verdomme helemaal voor naar Brabant gereden, om in een dorp rond te kijken dat sprekend lijkt op het Twentse dorp waar ik zelf ben opgegroeid. Gelukkig is er nog een oud deel. De Kerkstraat. De Kruisstraat. Café de Alm. Het is ook een snackbar en ik eet er een uitstekende patat speciaal. Ik voel me een tikkeltje onthand. Televisiemaker zonder camera. In mijn schriftje noteer ik: ‘Patat speciaal met de saus eroverheen.’

Om deze onderneming een beetje nut te geven vraag ik naar Van Helden en de boerderij. De dame achter de balie licht helemaal op bij de naam Hans van Helden en begint enthousiast te praten over haar oudere broers en zussen, die hem beter kenden. De beroemde schaatser Hans van Helden, dat was wat in Almkerk. Ik ben zo blij dat het zin heeft dat ik hier ben dat ik een forse fooi geef. Ik ga op zoek naar de boerderij die net buiten het dorp ligt.

Na wat zoeken vind ik haar. Een prachtige oude groen geschilderde boerderij. OP 'T HOOG staat in verweerde witte letters op het stalgedeelte. Aanbellen levert niks op en bij een

boerderij gaat men beter achterom. Ik vind Kuin in de keuken. Een gezette vijftiger met een vriendelijk gezicht. Om het ijs een beetje te breken heb ik een flinke boterkoek gekocht bij de lokale bakker. 'Ik dacht: dan hebben we wat bij de koffie,' zeg ik er zo gezellig mogelijk bij. We praten over de boerderij en hoe het daarmee gaat.

'Tetsje beter de laatste tijd, maar het is niet makkelijk.'

Op internet zag ik dat dit ook nog een kaasmakerij is. Kuin zegt dat zijn toenmalige vrouw dat gedeelte runde. 'Maar die is nu op tournee met een andere man.'

Hij maakt koffie en zet mij vervolgens de helft van de boterkoek voor.

'We waren thuis met zes kinderen. Drie jongens en drie meisjes. Hans is de op een na oudste, ik ben de op een na jongste. Kuin junior. Tussen mij en Hans zit acht jaar, maar ik ging heel veel met hem om vroeger. Mijn ouders waren heel fanatiek met schaatsen, vooral mijn moeder kon heel goed kunstschaatsen. Hans kon als kind meteen ook al goed schaatsen. Ik ging wel eens mee hier op de Alm en dan moest ik zijn hand vasthouden en erachteraan om die slag te krijgen. Ik kon het niet zo goed. Hans had de hele Alm nodig met van die brede slagen van kant naar kant. Die techniek, dat had-ie als kind al.'

Kuin vertelt in de kleine en gezellige keuken heel gemakkelijk over zijn broer.

'Hij heeft ook nog eens een keer zijn been gebroken toen hij op de fiets was aangereden door een auto. Hij was toen denk ik een jaar of vijftien, zestien. Schaatsen kun je wel vergeten, zei de dokter. Toen is-ie vanuit het ziekenhuis in Gorkum zo naar huis gefietst. Hij ging gewoon weg zonder wat te zeggen. Met één been in het gips, hij kon alleen trappen met dat andere been. En uiteindelijk heeft-ie dat andere been weer goed weten te krijgen. Keihard trainen. Wilskracht jonguh. En op een gegeven moment was Hans weg. Twee dagen niet thuis geweest.

's Avonds om tien uur kwam hij thuis. Zo, de Elfstedentocht heb ik in mijn benen, zegt-ie. Was-ie heen en weer naar Parijs gefietst. Daar blijven slapen. Duurtraining. Altijd van die bijzondere dingen. Wij keken er niet meer zo van op, we wisten dat hij apart was. En altijd vroeg naar bed.'

'Later ging hij aan het werk in de fietsenwinkel van Anton Verhoeven. Dat was een oude Elfstedenschaatser. Daar heeft hij dat hele Elfstedenvirus in de kop gekregen. Ik weet het nog goed, die barre Elfstedentocht van 1963. Toen was het verschrikkelijk koud en moeder zei: we gaan er om vijf uur met z'n allen uit, ik zorg dat de kachel aanblijft en is opgestookt. Het was zo koud dat we met z'n allen in de kamer sliepen. Boven voren de gordijnen vast tegen de ramen, we hadden de matrassen in de kamer gelegd. 's Morgens om vijf uur werden we wakker en van minuut tot minuut volgden we de Elfstedentocht. Op de radio. Het was echt een heel bijzondere dag. Reinier Paping won. En toen dacht Hans: dit moet ik ook doen. De volgende dag was-ie weer aan het schaatsen op de Wijde Alm.'

De Alm is het riviertje waar Almkerk zijn naam aan dankt. Ik vraag waar die rivier precies is en Kuin neemt me mee de boerderij door. Woongedeelte uit, schoenen wisselen voor klompen, en dan door de stal de boerderij uit. Tientallen koeien. Strontlucht. Aan de achterkant van de boerderij is een grote modderige vlakte met hier en daar een boom. Populieren. De achtertuin wordt begrensd door het water van de Alm. Een meanderend riviertje door grassig land. 'Hier stap je zo vanuit de boerderij het ijs op,' zegt Kuin en kijkt voor zich uit.

Een eindje verderop is de rivier opeens over een heel stuk dik 40 meter breed. Dat deel staat al sinds jaar en dag bekend als de Wijde Alm. Het is een prachtig gezicht: die verwijding in de rivier, de overhangende bomen, zo'n mooie Ruysdaellucht erboven. En er is niet veel fantasie voor nodig om te zien wat dit

wordt als het water bevroren is: een perfecte natuurlijke ijsbaan. Eigenlijk zou er een bordje moeten staan: *Hier heeft Hans van Helden leren schaatsen.*

Kuin kijkt over het water en vertelt over die keer dat Hans onverwacht thuiskwam. Van Helden was toen al in de twintig en behoorde al lang tot de beste schaatsers ter wereld. Het heeft dan een paar nachten gevroren en er ligt ijs op de Wijde Alm. Maar het is heel dun en er zit een enorm wak in. Van Helden wil er meteen op. Zijn jongere broer wordt bang. Ze zijn alleen en Kuin denkt dat Hans onder het ijs zal eindigen.

Van Helden zegt dat hij zich moet voorbereiden op een eventuele Elfstedentocht en trekt zijn schaatsen aan. ‘Joh, als ge heel hard gaat dan lukt het wel,’ roept hij en stapt het ijs op. Ademloos kijkt Kuin toe hoe zijn beroemde broer vervolgens een enorme snelheid ontwikkelt. Het ijs kraakt en schept water maar Van Helden gaat zo ongelofelijk hard dat hij er niet doorheen zakt. Hij vliegt. Het is een levensgevaarlijke show voor één toeschouwer. ‘Hij ging zó hard, met zulke grote slagen, dat het ijs wel 10 centimeter water schepte en achter hem kwam het weer omhoog. Zulke dingen deed-ie gewoon. Een ander durfde dat niet.’

Kuin is voor altijd de jongere broer die een beetje opkijkt tegen zijn bijzondere oudere broer. Terwijl we teruglopen naar de boerderij hoop ik opeens vurig dat Kuins boerderij weer zal opbloeien.

Terug in de keuken komt moeder Corrie binnen. Eenenne-gentig jaar, 160 centimeter. Plaatje van een vrouw. Ik kan haar amper een hand geven, ze begint vrijwel meteen te vertellen. Over dat ze haar hele leven al op deze boerderij woont. Dat ze de boerderij in 1935 heeft zien afbranden toen ze nog een kind was.

‘We hadden alleen onze pyjamaatjes nog,’ noteer ik in mijn

schriftje. ‘Verder hillemoal niks. Ik liep met mijn zusjes op straat en toen ik omkeek zag ik een enorme vuurbal zo van het dak af rollen. Er was niks meer van over.’

Een paar maanden later was de boerderij weer opgebouwd. ‘Ze gingen de volgende ochtend bij mekaar zitten redeneren en mijn vader zei: morgen is het zondag, dan doen we niks, maandag gaan we direct puinruimen. En dan beginnen we weer!’

Ik probeer het gesprek een beetje naar Hans van Helden te duwen maar Corrie vertelt al over de oorlog: ‘Mijn vader werd opgepakt omdat de Duitsers dachten dat we onderduikers hadden. Die hadden we ook maar die konden ze niet vinden. Hij moest toch mee. Werd op ’t laatst vrijgelaten. De rest van die gevangenen is afgevoerd en geëxecuteerd.’

Of Hans een lieve jongen was, frummel ik ertussendoor. Zonder een tel te missen gaat Corrie naadloos over op dit onderwerp.

‘Hij was altijd in de stal bezig en was vooral blij als de veearts moest komen. Dan kroop-ie bijkans ín de koe als-ie de kans kreeg. Zo dicht zat-ie erop. Dat-ie in de stront lag, daar gaf-ie niks om. Hij had daar best wel voor door willen leren maar dat kon niet. Daar hadden we niet genoeg mensen voor op de boerderij. En na een hete zomer kwam een vreselijk koude winter, net zoals in het jaar dat de boerderij afbrandde, en toen is-ie met dat schaatsen begonnen.’

Omdat Hans altijd zo geïnteresseerd was in het werk van de veearts hadden zijn ouders de hoop dat hij de boerderij voort zou zetten. Zijn oudere broer Gerard had daar überhaupt weinig zin in. Maar toen ontmoette Hans van Helden de Brabantse marathonschaatser en wielrenner Anton Verhoeven. Verhoeven ziet dat Hans talent heeft en neemt hem onder zijn hoede. En hij bewerkt vader en moeder Van Helden. ‘O man, die moet niet in de boerderij, zei die Verhoeven tegen ons, die mot schaatsen leren! Die kan zo alle prijzen inpakken, dat weet ik zeker. Ja, dat

ging er bij Hans hillemoal in. En als er hier schaatswedstrijden in de buurt waren, die won Hans altijd.'

Corrie van Helden vertelt graag over haar beroemde schaatsende zoon. Over die keer dat zij en haar man door Anton Verhoeven worden meegesleept naar de ijsbaan in Deventer. Hans, toen nog een tiener, mag tijdens een grote wedstrijd in de pauze een demonstratie geven van zijn kunnen. De lokaal bekende Anton Verhoeven komt op de boerderij en maakt het echtpaar Van Helden duidelijk dat ze mee móéten. Maar die willen de boerderij niet in de steek laten. Nog geen dag. Verhoeven dringt aan: 'Jullie moeten 't moar zo regelen dat jullie meekunnen. Jullie moeten erbij zijn want het is Hans' eerste keer.' Uiteindelijk wordt een vervanger gevonden en reist de hele familie mee. Ze zijn getuige van een bijzonder moment. In die jaren bestaan er nog geen overdekte ijsbanen en de wind heeft vaak vrij spel. Vrijwel alle schaatsers vallen op hetzelfde punt, waar het ijs heel slecht is en de wind vol op de kop staat. Dan komt de jonge Hans van Helden, en zijn moeder houdt haar hart vast. 'Nou ligt-ie dadelijk, hoor.'

Maar tot verbijstering van publiek en familie vliegt Van Helden over het ijs en gaat als enige op volle snelheid over het kritieke punt. De familie is om en vanaf dat moment steunen ze hun zoon.

Die zoon groeit in de jaren zeventig uit tot de beste schaatser van de wereld. Toch blijft hij een buitenbeentje. Wanneer hij verhuist naar Heerenveen om te kunnen trainen op kunstijs woont hij enkele jaren in een caravan. Kuin is er vaak op bezoek geweest, een stacaravan op een lapje grond van de oude melkfabriek. Ik zeg dat ik dat een fantastisch gegeven vind: een grote schaatskampioen in een stacaravan pal naast de schaatsbaan. In een oude krant heb ik gelezen dat Van Helden daar woonde met zijn eerste vrouw, de Duitse Andrea Helldörfer.

Dochter van een Duitse chirurg uit het piepkleine plaatsje Selb, vlak bij de Tsjechische grens. Volgens Kuin ging het na een tijdje niet meer en had Andrea een 'andere man waarmee ze sport uitoefende'.

Ik probeer er een kritische vraag in te gooien. Zo'n heel laffe journalistenvraag waarmee je je kunt verschuilen achter anderen. 'Maar je hoort mensen ook weleens zeggen dat Hans van Helden ook wel een heel moeilijke man is.'

Corrie en Kuin vallen stil. Voor het eerst valt me de klok op die staat te tikken. Ik neem nog een hap van het enorme brok boterkoek. 'Dat is gekomen op het WK in Heerenveen,' zegt Kuin. Hij doelt op het beroemde WK allround 1976 in Heerenveen. 'Daar is het misgegaan.'

Schaatsen is in die jaren samen met voetbal de grootste sport in Nederland. Vooral de allroundtoernooien zijn populair. Tegenwoordig draait alles om het specialiseren op de afzonderlijke afstanden, maar in die tijd staat het allrounden op nummer één. Je bent pas echt de koning als je de beste bent over vier afstanden. Miljoenen mensen zitten met pen en papier klaar om schema's in te vullen die in de kranten zijn voorgedrukt. Ard Schenk en Kees Verkerk hebben in de voorgaande jaren voor daverende successen gezorgd en nu is het de beurt aan de volgende generatie. Mannen als Piet Kleine en Hans van Helden zorgen ervoor dat het stil is op straat als er een EK of een WK is.

In die tijd wordt het WK nog in twee dagen verreden en na de eerste dag van het WK 1976 gaat Hans van Helden ruimschoots op kop. Door een goede 500 en een geweldige 5000 meter twijfelt niemand er eigenlijk nog aan: Hans van Helden zal zondag wereldkampioen worden. Maar op die beslissende zondag zakt hij finaal door het ijs. Na een matige 1500 en een heel slechte 10.000 meter eindigt hij pas op de derde plaats. Piet Kleine

wordt in zijn plaats wereldkampioen. Het publiek is uitzinnig en er is weinig aandacht voor de verliezer van de dag. Een psychische kwestie, wordt het genoemd.

Toch is het falen van Van Helden op die dag altijd een mysterie geweest. Leo Verheul wijdt er een paar pagina's aan in zijn cultroman *De kunst van het mislukken*. In een wonderlijke mengeling van feit en fictie beschrijft Verheul hoe hij tijdens dat bewuste WK een amoreus avontuur met de echtgenote van Hans van Helden beleeft en daarbij door de schaatser wordt betrappt. Die is vervolgens zo van slag dat hij de tweede dag van het WK volledig verknalt. Een heel smerig verhaal, volgens Kuin, en volkomen onwaar. Ik moest er vreselijk om lachen, denk ik, maar dat durf ik niet te zeggen.

Corrie en Kuin waren erbij op dat WK en maakten de ineenstorting van Hans van nabij mee. Voor de beslissende race moeten Hans van Helden en Piet Kleine gemasseerd worden. Coach Leen Pfrommer beslist dat Kleine uitgebreid onder handen genomen moet worden en niet Van Helden omdat die 'al soepel genoeg is'. Het beetje tijd dat na de massage van Kleine nog overschiet is voor Van Helden. Het zijn de jaren zeventig en de sportwereld is veel amateuristischer dan nu. Er is slechts één masseur voor de hele Nederlandse ploeg. Maar een massage is wel essentieel om de spieren te laten herstellen na een zware inspanning. Kuin is er na al die jaren nog boos over. Zijn broer had óók een massage nodig voor die zware tweede dag. En hij stond toen nota bene dik bovenaan.

'Dat is heul zwaar gevallen bij Hans. Die kreeg daar een enorme klap van. Bondscoach Leen Pfrommer had dat zo besloten. Hij was zeker wereldkampioen geworden als dat niet gebeurd was. Piet Kleine werd wel gemasseerd en hij niet. En Piet Kleine werd wereldkampioen. Niemand snapte dat, maar wij hadden gezien in die kleedkamer hoe erg hij van slag was.

Toen is het misgegaan. En als je zo'n klap krijgt, blijft dat lang doordreunen.'

Moeder Corrie was er ook bij: 'Het was niet eerlijk. Hij was er vreselijk boos over.'

De familie zoekt de gebroken schaatser op in de kleedkamers. Onderweg krijgen ze van iemand te horen dat ze er niet veel aan zullen hebben omdat Van Helden met niemand wil praten. In de kleedkamer zit Hans van Helden op een bankje en kijkt strak voor zich uit. Zijn familie mag blijven, maar de schaatser wil niet praten. Moeder Corrie zegt ook niks meer en gaat naast haar zoon zitten. Zo zitten ze een hele tijd naast elkaar, zonder wat te zeggen.

'En dat is zijn val geweest. Psychisch dan, hè. Die mannen hebben hem ondersteboven gehaald.'

Ik leg uit dat ik een boek wil schrijven over Hans van Helden. Over de mens en over de mythe. Het echte verhaal. Kuin is even stil. Moeder Corrie kijkt hem met begripvolle ogen aan en ik neem nog een stukje van die enorme boterkoek. Kuin schraapt zijn keel: 'Bij die vorige Olympische Spelen hebben dertig, vijfendertig journalisten mij gebeld over Hans. Maar hij doet nergens meer aan mee, nergens. Hij is altijd tegengewerkt. Door iedereen. Vroeger kon hij heel goed schaatsen, hij was de beste van de wereld. Maar hij is er niet gelukkiger op geworden.'

De kans dat Hans van Helden mee wil werken aan dit boek is volgens broer Kuin absoluut 0 procent. Lekker dan. Goed om dat meteen in het eerste hoofdstuk te horen: je hoofdpersoon wil niet meedoen. Onverwacht komt er nog een klein openingetje: Kuin zegt dat hij de zaak zou willen omkeren. Van de positieve kant bekijken. 'Ik zeg weleens tegen Hans: je moet het omdraaien; misschien kun je er wat aan overhouden. Doe het niet voor niks. Als ze nou wat willen betalen dan hou je er

nog wat aan over. En hij heeft hillemoal geen geld, dus des te aantrekkelijker is het.'

Ik stamel een onbegrijpelijke zin en nu ik de band terugluis-
ter versta ik mezelf nog niet echt. Ook niet na zes keer.

'Tja, niet gebruikelijk, betalen, maar misschien wel een beetje, ik werk alleen.' De hoeren van de televisie, daar hoor ik bij. Nooit willen ze betalen. Kuin zegt dat een beetje artiest die ze in Almkerk willen boeken voor de streekdagen al 20.000 à 30.000 euro vangt. De toppers dan, hè. Daar waren de Almkerker landbouwers klaar mee en daarom zingen er nu mindere goden. 'Net zo'n groot feest, voor veul minder geld.'

Opeens zit ik in die boerenkeuken in Brabant over geld te onderhandelen. 'Ik zou wel zwart wat kunnen betalen. Maar geen duizenden euro's. 1000 euro misschien?' Alsof ik een tweedehands brommer koop. Volgens Kuin gaat Hans er toch niet op in.

Hans van Helden is volgens zijn broer al jaren aan het rondzwerven. Hij komt en hij gaat. En je weet nooit wanneer. Een paar zomers geleden was hij een tijdje op de ouderlijke boerderij omdat moeder Corrie slecht lag. Maar ze knapte op en Hans was snel weer verdwenen. Hij is nog steeds getrouwd met zijn Franse vrouw. Ze hebben twee kinderen: Marie-Astrid en Hans-Arend. Ook woont hij dus een deel van de tijd nog steeds in Frankrijk. Ik vraag het adres. 'Dat krijg je niet,' zegt Kuin meteen. 'Dat heb ik Hans beloofd, niemand mag zijn adres of zijn telefoonnummer.' Ik vraag aan hun moeder of ze er wel eens geweest is, daar in Frankrijk. 'Joa, we zijn doar geweest. We hebben ontzettend moeten zoek daar. In Listrac. De plek was prachtig. Tussen de bergen en de wijngaarden. Het was ontzettend gezellig.' Ik vraag nogmaals, heel slinks, om het adres. Het antwoord is weer nee. Maar het is dus in Listrac, een klein plaatsje boven Bordeaux.

Het Bioformpak waarin
hij de Elfstedentocht rijdt.
(ELLEN SNOEIJ)

WK 1986 in Inzell.
(NOL TERWINDT)

EK 1988 in Den Haag.
(NOL TERWINDT)

Op de Spelen van Calgary in 1988 rijdt Van Helden als negenendertigjarige vier persoonlijk records dankzij een 'geheim trainings-apparaat'. Tot op de dag van vandaag mag niemand deze machine zien.
(ELLEN SNOEIJ)

Bijna veertig en nog steeds de mooiste schaatser.

(LEO VOGELZANG)

Het Bioformpak past nog steeds in 2014. Op de foto met de vader van Gertjan Veenstra.

(GERTJAN VEENSTRA,
PRIVÉFOTO)

Op weg naar het huis
van Hans van Helden.

(KARLAN ASTREGO)

‘Een boerenspulletje’
noemde Jeen van den
Berg het huis van Van
Helden in Frankrijk.

(KARLAN ASTREGO)

Eindelijk in gesprek.

(KARLAN ASTREGO)

Hans van Helden in 2015.

(KARLAN ASTREGO)